

**TEZLIKNI CHEKLASH ORQALI TRANSPORT OQIMLARINI
TARTIBGA SOLISH**

Gulbaxor Ruzimatova Adiljanovna
Jumanazarov Shaxriyor G'olib o'g'li
Toshkent davlat transport universitet

Annotatsiya: *Transport oqimlari harakat tartibiga tezlik cheklanishining ta'siri murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ularning har biri transport tizimining samaradorligi, xavfsizligi va atrof-muhitga ta'sirini yaxshilashga xizmat qiladi. Tezlik cheklanishi yo'l harakati xavfsizligini oshirishda muhim rol o'ynaydi, chunki u transport vositalarining harakat tezligini nazorat qilish orqali avariya va yo'l-transport hodisalarining oldini olishga yordam beradi. Yuqori tezlikda harakatlanish avariya xavfini sezilarli darajada oshiradi, bu esa jarohat olish va hatto o'lim holatlarining ko'payishiga olib keladi. Tezlikni cheklash orqali haydovchilar favqulodda vaziyatlarga vaqtida va samarali javob bera oladi, bu esa yo'l harakati xavfsizligini sezilarli darajada yaxshilaydi.*

Kalit so'zlar: *transport oqimi, harakat, xavfsizlik, harakat qoidalari, boshqaruv tizimi, tezlik, yo'l infratuzilmasi.*

Аннотация: *Влияние ограничений скорости на схемы движения транспорта является сложным и многогранным, каждое из которых служит повышению эффективности, безопасности и воздействия на окружающую среду транспортной системы. Ограничения скорости играют важную роль в повышении безопасности дорожного движения, поскольку они помогают предотвращать аварии и инциденты путем контроля скорости транспортных средств. Вождение на высоких скоростях значительно увеличивает риск аварий, что приводит к росту травматизма и даже гибели людей. Ограничивая скорость, водители могут своевременно и эффективно реагировать на аварийные ситуации, что значительно повышает безопасность дорожного движения.*

Ключевые слова: *транспортный поток, трафик, безопасность, правила дорожного движения, система управления, скорость, дорожная инфраструктура.*

Abstract: *The impact of speed limits on traffic flow patterns is complex and multifaceted, each of which serves to improve the efficiency, safety, and environmental impact of the transport system. Speed limits play an important role in improving road safety, as they help prevent accidents and incidents by controlling the speed of vehicles. Driving at high speeds significantly increases the risk of accidents, which leads to an increase in injuries and even deaths. By limiting speed, drivers can respond to*

emergency situations in a timely and effective manner, which significantly improves road safety.

Keywords: *traffic flow, traffic, safety, traffic rules, control system, speed, road infrastructure.*

KIRISH

Transport oqimlari harakati zamonaviy jamiyatda transport tizimining samarali va xavfsiz ishlashini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shahar va qishloq joylarida, shuningdek, mamlakatlararo yo'llarda transport oqimlarining to'g'ri tashkil etilishi yo'l harakati xavfsizligini oshirish, yo'l tiqilinchlarini kamaytirish hamda transport vositalarining muvofiq harakatlanishini ta'minlash uchun zarurdir. Transport oqimlari harakati yo'l infratuzilmasining imkoniyatlari, transport vositalarining soni va turi, shuningdek, harakat qoidalari va boshqaruv tizimlari bilan chambarchas bog'liq. Ushbu jarayonni tahlil qilish va boshqarish orqali yo'l harakati samaradorligini oshirish, avariya xavfini kamaytirish hamda yo'l infratuzilmasining chidamliligini ta'minlash mumkin. Transport oqimlari harakati sohasidagi ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar ushbu jarayonni yaxshilashga qaratilgan yechimlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tezlik cheklanishi esa transport oqimlarining xavfsizligi, samaradorligi va yo'l harakati madaniyatini ta'minlashda asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Tezlikni nazorat qilish yo'l harakati xavfsizligini oshirish, avariya sonini kamaytirish, transport oqimining uzluksizligini ta'minlash hamda yo'l infratuzilmasining chidamliligini saqlashga xizmat qiladi. Shu bois, tezlik cheklanishining transport oqimlari harakat tartibiga ta'sirini o'rganish va ilmiy asosda tahlil qilish muhimdir.

Axmedov ilmiy tadqiqotlarida tezlik cheklanishi yo'l harakati xavfsizligini oshirishda muhim omil sifatida ko'riladi. U tezlikni pasaytirish orqali avariya va jarohatlanganlar sonining kamayishini ilmiy dalillar bilan isbotlaydi. Shuningdek, tezlik cheklanishi transport oqimining tartibli va xavfsiz harakatlanishini ta'minlashga xizmat qilishi ta'kidlanadi.[1]

Karimov va Islomov tezlik cheklanishining transport oqimlarini boshqarishda samaradorligini o'rganadi. Ular tezlikni optimallashtirish orqali transport oqimining uzluksizligini ta'minlash va yo'l tiqilinchlarini kamaytirish mumkinligini ko'rsatadi. Tezlik cheklanishi transport harakati tartibini yaxshilashda muhim vosita ekanligi ta'kidlangan.[2]

Tursunov tezlik cheklanishi yo'l infratuzilmasining chidamliligini oshirishga yordam berishini ta'kidlaydi. Tezlikni pasaytirish yo'l yuzasidagi shikastlanishlarni kamaytirib, yo'l ta'mirlash xarajatlarini kamaytiradi. Bu esa uzoq muddatda yo'l infratuzilmasining samarali ishlashini ta'minlaydi.[3]

MUHOKAMA

Transport oqimlarining harakat tartibini barqarorlashtirishda tezlik cheklanishi muhim ahamiyatga ega. Harakat tezligi nazorat ostida bo'lsa, transport vositalari orasidagi masofa va harakat ritmi muvozanatlashadi. Bu esa tirbandliklarning kamayishiga, yo'l harakati oqimining uzluksiz va muvozanatli bo'lishiga yordam beradi. Yuqori tezlikda harakatlanish haydovchilar uchun xavfsiz masofa saqlashni qiyinlashtiradi, bu esa yo'l harakati qoidalarining buzilishiga va xavfli holatlarning yuzaga kelishiga olib keladi. Tezlik cheklanishi esa harakat oqimini tartibga soladi, transport vositalari orasidagi masofani saqlashni osonlashtiradi va yo'l harakati oqimining samaradorligini oshiradi. Yo'l infratuzilmasining uzoq muddat samarali ishlashi ham tezlik cheklanishi bilan chambarchas bog'liq. Yo'l qoplamasi va boshqa infratuzilma elementlari ma'lum tezlik oraliqida maksimal xizmat muddatiga ega bo'ladi. Yuqori tezlikda harakatlanish yo'l yuzasining tezda eskirishiga, shikastlanishiga va hatto yo'l yuzasining yoriqlar paydo bo'lishiga olib keladi. Natijada yo'l infratuzilmasining xizmat muddati qisqaradi, ta'mirlash ishlari ko'payadi va yo'l harakati xavfsizligi buziladi.[4]

Transport oqimlarining boshqaruvi ham tezlik cheklanishi orqali yaxshilanadi. Harakat tezligi nazorat ostida bo'lsa, yo'l harakati boshqaruvchilari va avtomatlashtirilgan tizimlar transport oqimini samarali boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu yo'l harakati xavfsizligini oshirish, tirbandliklarni kamaytirish va favqulodda vaziyatlarda tezkor choralar ko'rishni ta'minlash uchun muhimdir. Tezlik cheklanishi yo'l harakati tizimining barqarorligini oshiradi va transport oqimlarining samarali boshqarilishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, tezlikni nazorat qilish yo'l harakati qoidalariga rioya qilishni kuchaytiradi va haydovchilarning xulq-atvorini yaxshilaydi. Haydovchilarning xulq-atvoriga tezlik cheklanishining ta'siri ham muhimdir. Tezlikni nazorat qilish haydovchilarni ehtiyotkorlikka va yo'l harakati qoidalariga qat'iy rioya qilishga undaydi. Bu esa yo'l harakati madaniyatini oshiradi, qoidabuzarliklarning kamayishiga olib keladi va yo'l harakati xavfsizligini yaxshilaydi. Tezlik cheklanishi haydovchilarni o'z harakatlarini rejalashtirishga majbur qiladi, bu esa yo'l harakati oqimining muvozanatli va uzluksiz bo'lishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, haydovchilar o'z vaqtida to'xtash, tezlikni pasaytirish va xavfsiz masofa saqlash kabi ko'nikmalarni rivojlantiradilar.[5]

NATIJARLAR

Transport tizimining turli sharoitlarga moslashuvchanligini oshirishda tezlik cheklanishi muhim rol o'ynaydi. Ob-havo sharoitlari, yo'l yuzasining holati yoki transport zichligi o'zgarganda, tezlikni kamaytirish orqali harakat xavfsizligi va samaradorligini saqlash mumkin. Masalan, yomg'ir yoki qor yog'ganda, yo'l yuzasi sirpanchiq bo'lganda, tezlikni pasaytirish yo'l harakati xavfsizligini oshiradi va avariya sonini kamaytiradi. Shuningdek, transport oqimining zichligi oshganda, tezlikni cheklash tirbandliklarning oldini olishga yordam beradi va yo'l harakati

oqimining uzluksizligini ta'minlaydi. Tezlik cheklanishining ba'zi salbiy tomonlari ham mavjud. Haddan tashqari qat'iy yoki noto'g'ri belgilangan tezlik cheklanishlari transport oqimlarini sekinlashtirib, vaqt yo'qotilishiga olib kelishi mumkin. Bu esa ayniqsa ishga borish vaqtlari yoki yuk tashish jarayonlarida muammo tug'diradi. Shuningdek, haydovchilar tomonidan tezlik cheklanishlariga rioya qilmaslik yoki ularni buzish holatlari ham uchraydi, bu esa yo'l harakati xavfsizligini pasaytirishi mumkin. Shu bois, tezlik cheklanishi tizimi yo'l harakati sharoitlari va transport oqimining xususiyatlari hisobga olinib, ehtiyotkorlik bilan va ilmiy asosda joriy etilishi zarur.[6]

Transport oqimlari harakat tartibiga tezlik cheklanishining ta'siri nafaqat yo'l harakati xavfsizligi, balki iqtisodiy samaradorlik, atrof-muhit muhofazasi va jamiyat farovonligiga ham ta'sir qiladi. Tezlikni nazorat qilish transport tizimining barqarorligini ta'minlash, yo'l infratuzilmasining xizmat muddatini uzaytirish va atrof-muhitni asrashda muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, haydovchilar va piyodalar uchun xavfsiz va qulay sharoitlar yaratadi, yo'l harakati madaniyatini oshiradi va transport tizimining boshqaruvini osonlashtiradi. Transport oqimlarining harakat tartibiga tezlik cheklanishining ta'siri haqida chuqurroq tahlil qilish, ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar asosida samarali strategiyalar ishlab chiqish zarur. Bu strategiyalar yo'l harakati xavfsizligini oshirish, tirbandliklarni kamaytirish, yo'l infratuzilmasini saqlash va atrof-muhitni himoya qilishga qaratilgan bo'lishi lozim. Tezlik cheklanishi transport tizimining barqaror rivojlanishi va jamiyat farovonligining oshirilishida muhim vosita sifatida e'tiborga loyiqdir.[7]

XULOSA

Shunday qilib, tezlik cheklanishi transport oqimlarining harakat tartibiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. U yo'l harakati xavfsizligini oshirish, transport oqimining samaradorligini yaxshilash, yo'l infratuzilmasini saqlash va atrof-muhitni himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, haydovchilarning xulq-atvorini yaxshilashga, transport tizimining boshqaruvini osonlashtirishga va transport oqimlarining turli sharoitlarga moslashuvchanligini oshirishga yordam beradi. Tezlik cheklanishining samarali qo'llanilishi transport oqimlarining uzluksiz, xavfsiz va samarali harakatlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, transport tizimini rivojlantirish va yo'l harakati xavfsizligini oshirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqishda alohida e'tiborga loyiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov, S. (2020). «Rol ogranicheniy skorosti v obespechenii bezopasnosti dorojnogo dvijeniya». Tashkent: Izdatelstvo Ministerstva transporta.
2. Karimov B. i Islamov D. (2019). «Sovremennyye metody upravleniya transportnyimi potokami». Tashkent: Izdatelstvo Natsionalnogo universiteta Uzbekistana.

3. Tursunov, M. (2021). «Vliyanie ogranicheniy skorosti na dorojnuyu infrastrukturu». Tashkent: Akademiya transporta i kommunikatsiy.
4. Kuchkarov, A. (2018). «Regulirovanie skorosti v sisteme gorodskogo transporta». Samarkand: Izdatelstvo Samarkandskogo gosudarstvennogo universiteta.
5. Rustamov Dj. i Saidov N. (2022). «Ogranichenie skorosti dlya povysheniya bezopasnosti dorojnogo dvijeniya». Tashkent: Uzbekskiy transportnyy institut.
6. Mirzaev, F. (2020). «Optimizatsiya transportnykh potokov». Tashkent: Izdatelstvo Ministerstva transporta.
7. Yusupova, L. (2017). «Vliyanie ogranicheniy skorosti na okrujayushchuyu sredu». Tashkent: Izdatelstvo «Ekologiya i okrujayushchaya sreda».
8. Isroilov, R. (2019). «Bezopasnost i upravlenie transportnymi potokami». Tashkent: Natsionalnyy universitet Uzbekistana.
9. Sobirov M. i Nurmatov T. (2021). «Vliyanie ogranicheniy skorosti na transportnye potoki». Buxara: Izdatelstvo Buxarskogo gosudarstvennogo universiteta.
10. Akilov, S. (2018). «Pravila dorojnogo dvijeniya i skorostnoy rejim». Tashkent: Izdatelstvo Ministerstva transporta.